

HAZİRAN 2025 | Aylık

DÜNYADAN

Araştırma Gündemi

Eğitim

Araştırmaları

Çalışan Annelerin Akıllı Telefon Bağımlılığı ile Çocuklarının Sorunlu Teknoloji Kullanımı Arasındaki İlişkide Ebeveynlik Suçluluğunun Aracı Rolünün İncelenmesi

Stres Yaşayan Bireylerde Oyun Oynama Bozukluğu: Bilişsel Dikkat Sendromu ve Üstbilişlerin Aracı Rolü

Ergenlerde Benliğin Farklılaşması ile Teknoloji Bağımlılığı Arasında Sosyal Duygusal Öğrenme Becerilerinin Düzenleyici Etkisi

Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Problemlı Medya Kullanımı ile Yürütücü İşlevler Arasındaki İlişki

Toplum

Araştırmaları

Yerel Alan Düzensizliğinin Aracı Olarak Kumarhaneler: Suç ve Yerel Kurumlar, İngiltere Örneği

Boşanma Nedenleri ve Evlilik Öncesi Müdahaleye Dair Anılar: İlişki Eğitimini Geliştirmeye Yönelik Çıkarımlar

Eğlence Medyasının İç İç Geçmiş İşlevleri: Norveçli Gençlere Yönelik Bir Çapraz Medya Çalışması

Genel Yayın Yönetmeni

Volkan Levent Akgünlü

Editör

Amine Ertürk

Hazırlayanlar

Banu Zehir

Fatma Betül Karalı

Yayın Türü

Bülten

Yönetim Yeri

Burhaniye Mah. Hacı Reşit Paşa Sok. No:18 Üsküdar/İstanbul

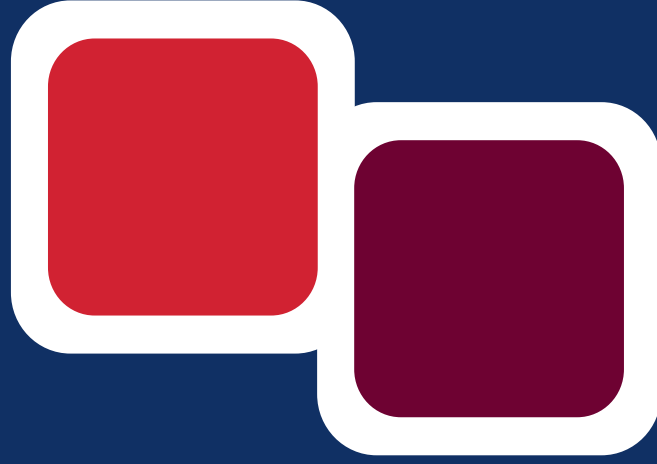
İletişim

0216 422 00 22

www.enstitusosyal.org

info@enstitusosyal.org

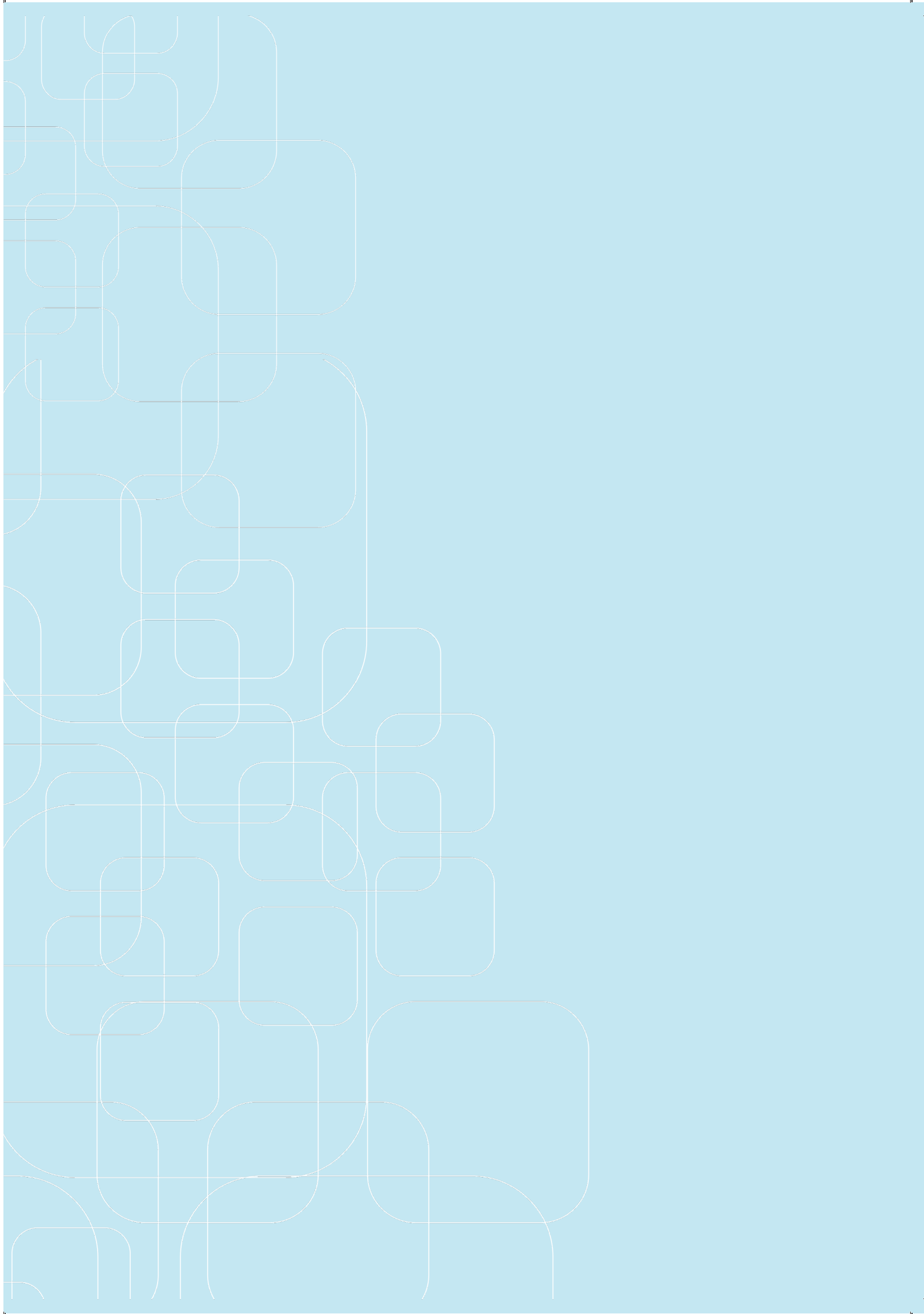
Dünyadan Araştırma Gündemi, eğitim ve toplum bilimleri alanlarında akademik seçki sunan ücretsiz bir yayındır.

HAZİRAN 2025 | Aylık

DÜNYADAN

Araştırma Gündemi

EĞİTİM

ARAŞTIRMALARI

Addicta: The Turkish Journal on Addictions

Addicta: The Turkish Journal on Addictions, bağımlılık alanında özgün araştırmalar yayımlayan uluslararası hakemli bir akademik dergidir. Yeşilay tarafından yayımlanan dergi, bağımlılıkla ilgili güncel bilimsel bilgi birikimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Dergi, madde bağımlılıklarının yanı sıra davranışsal bağımlılıklar üzerine yapılan araştırmalara yer vermektedir.

1 ÇALIŞAN ANNELERİN AKILLI TELEFON BAĞIMLILIĞI İLE ÇOCUKLARININ SORUNLU TEKNOLOJİ KULLANIMI ARASINDAKİ İLİŞKİDE EBEVEYNLİK SUÇLULUĞUNUN ARACI ROLÜNÜN İNCELENMESİ

EXAMINING THE MEDIATION ROLE OF PARENTAL GUILT IN THE RELATIONSHIP BETWEEN WORKING MOTHERS' SMARTPHONE ADDICTION AND THEIR CHILDREN'S PROBLEMATIC TECHNOLOGY USE

Günümüzde çalışan anneler, kariyer hedeflerine ulaşma çabalarının yanı sıra iş, eş, çocuk ve aile sorumluluklarını dengeleme baskısıyla karşı karşıyadır. Özellikle küçük çocukları olan anneler için bu dengeyi sağlamak oldukça zorlayıcı olabilir. Akıllı telefonlar, bu yoğun tempoda sorumlulukları yerine getirme konusunda bir kolaylık sunsa da teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte teknolojik bağımlılıklar, özellikle akıllı telefon bağımlılığı, önemli bir sorun hâline gelmiştir. Çocukların teknoloji kullanım alışkanlıklarının ebeveynlerinin davranışlarını gözlemleyerek şekillendiği bilinmektedir. Özellikle annelerin aşırı akıllı telefon kullanımı ve çocuklarına karşı daha izin verici ebeveyn tutumları, çocukların sorunlu teknoloji kullanımını artırabilir. Bunun yanında çalışan annelerin, iş yoğunluğu nedeniyle çocuklarını ihmal ettiklerini düşünerek sıkça suçluluk duyguları yaşadığı belirtilmektedir. Bu suçluluk duygusu yaşayan bireylerin ise telafi edici davranışlar sergilemeye eğilimli olduğu bilinmektedir. Bu telafi edici davranışlar, ebeveynleri genellikle izin verici bir tutum sergilemeye yönlendirebilir. İzin verici tutumlar, çocukların sorunlu teknoloji kullanımı geliştirmesine katkıda bulunabilir. Bu bağlamda, bu çalışma, çalışan annelerin akıllı telefon bağımlılığı, ebeveynlik suçluluğu ve çocuklarının sorunlu teknoloji kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır.

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, çalışan annelerin akıllı telefon bağımlılığı ile okul öncesi dönemdeki çocuklarının sorunlu teknoloji kullanımı arasındaki ilişkide ebeveynlik suçluluğunun aracı rolünü incelemektir.

YÖNTEM

Bu çalışma, değişkenler arasındaki ilişkileri ve ebeveynlik suçluluğunun aracı rolünü incelemek için ilişkisel modelleme yaklaşımını benimsemiştir.

- **Araştırma Modeli:** Çalışmada, annenin akıllı telefon bağımlılığı (bağımsız değişken), ebeveynlik suçluluğu (aracı değişken) ve çocukların sorunlu teknoloji kullanımı (bağımlı değişken) arasındaki doğrudan ve dolaylı etkileri analiz etmek için regresyon tabanlı bir aracı makro (SPSS PROCESS v.4.2 eklentisi ile) kullanılmıştır. Aracı rolün anlamlılığını değerlendirmek için *bootstrapping* analizi uygulanmıştır.
- **Katılımcılar:** Araştırma grubunu Türkiye’de okul öncesi çocukları olan 260 çalışan anne oluşturmuştur. Katılımcılara, belirli bir yer ve zamanda gönüllü olarak katılan kişilerin seçildiği kolayda örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Annelerin yaşları 22 ila 50 arasında değişmektedir.

- **Veri Toplama Araçları:**

- **Kişisel Bilgi Formu:** Katılımcıların demografik özelliklerini (yaş, eğitim düzeyi, çalışma süresi, sektör, çocuğun yaşı ve cinsiyeti gibi) toplamak için kullanılmıştır.
- **Çocuklar İçin Sorunlu Teknoloji Kullanımı Ölçeği:** Okul öncesi çocukları olan ebeveynler için geliştirilmiş 26 maddelik 5'li *Likert* tipi bir ölçektir. Ölçek, kullanım sürekliliği, kontrol direnci, gelişime etkisi ve yoksunluk-kaçış olmak üzere 4 faktörlü bir yapıya sahiptir.
- **Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Kısa Formu:** Akıllı telefon bağımlılığını değerlendirmek için 10 maddeden oluşan 6'lı *Likert* tipi bir ölçektir. Günlük yaşam işlevselliği, yoksunluk, sanal ortama yönelik ilişkiler, aşırı kullanım ve tolerans gibi faktörleri içerir.
- **Ebeveynlik Suçluluğu Ölçeği:** Ebeveynlikle ilgili hissedilen bilişsel ve duygusal suçluluk yönlerini değerlendirmek için 10 maddeden oluşan 7'li *Likert* tipi bir ölçektir.

- **Veri Analizi:** İstatistiksel analizler SPSS 23.0 yazılımı kullanılarak yapılmıştır. Çok değişkenli normallik değerlendirmesi yapılmış ve aykırı değerler temizlenmiştir.

TEMEL BULGULAR

Çalışmanın bulguları, çalışan annelerin akıllı telefon bağımlılığı, ebeveynlik suçluluğu ve çocuklarının sorunlu teknoloji kullanımı arasında anlamlı ilişkiler olduğunu ve ebeveynlik suçluluğunun bu ilişkide önemli bir aracı rol oynadığını ortaya koymuştur.

- **Değişkenler Arası İlişkiler:**

Çocukların sorunlu teknoloji kullanımı, annelerin akıllı telefon bağımlılığı ve ebeveynlik suçluluğu arasında anlamlı pozitif ilişkiler bulunmuştur. Yani, annelerin akıllı telefon bağımlılığı arttıkça, ebeveynlik suçluluğu ve çocukların sorunlu teknoloji kullanımı da artma eğilimi göstermektedir.

- **Ebeveynlik Suçluluğunun Aracı Rolü:**

Annelerin akıllı telefon bağımlılığının ebeveynlik suçluluğunu anlamlı şekilde yordadığı ($B=.32$, $p<.001$), ebeveynlik suçluluğunun ise çocukların sorunlu teknoloji kullanımını anlamlı şekilde yordadığı ($B=.37$, $p<.001$) bulunmuştur.

- Ebeveynlik suçluluğu modele dâhil edildiğinde, annelerin akıllı telefon bağımlılığının çocukların sorunlu teknoloji kullanımını doğrudan yordayıcı etkisi ($B=.52$ 'den $B=.39$ 'a düşerek) azalmış, ancak anlamlılığını korumuştur. Bu sonuç, ebeveynlik suçluluğunun, annelerin akıllı telefon bağımlılığı ile çocuklarının sorunlu teknoloji kullanımı arasındaki ilişkide kısmi bir aracı rol oynadığını göstermektedir.
- *Bootstrapping* analizi de annelerin akıllı telefon bağımlılığının ebeveynlik suçluluğu aracılığıyla çocukların sorunlu teknoloji kullanımını yordayan anlamlı bir dolaylı etki olduğunu doğrulamıştır (*bootstrap* katsayısı = .118, %95 GA = .05, .20).

Bulgular, annelerin akıllı telefonlarıyla geçirdikleri zamandan dolayı suçluluk duydukları ve bu suçluluk hissini telafi etmek için çocuklarına karşı daha izin verici bir tutum sergileyebilecekleri hipotezini desteklemektedir. Bu izin verici tutum, çocukların teknoloji kullanımına sınır koyamamalarına ve dolayısıyla sorunlu teknoloji kullanımına yönelmelerine zemin hazırlayabilir.

SONUÇ

Bu çalışma, çalışan annelerin akıllı telefon bağımlılığının okul öncesi dönemdeki çocuklarının sorunlu teknoloji kullanımına yol açmasında ebeveynlik suçluluğunun önemli bir aracı rol oynadığını ortaya koymuştur. Annelerin akıllı telefonlarıyla geçirdikleri zaman nedeniyle hissettikleri suçluluk duygusu, çocuklarına karşı daha izin verici ve denetimsiz bir teknoloji kullanımı tutumu benimsemelerine neden olarak çocukların sorunlu teknoloji kullanımını tetikleyebilir. Bu bulgular ışığında, çocuklarda sorunlu teknoloji kullanımını azaltmaya yönelik müdahaleler ve psikoeğitim programları için önemli öneriler sunulmaktadır. Özellikle çalışan annelere yönelik danışmanlık hizmetlerinde, onların suçluluk duygularını ve yetersizlik algılarını ele almak, bu duyguların telafi edici ve izin verici ebeveynlik davranışlarına yol açmasını önlemek adına kritik öneme sahiptir. Ailelerin hem kendileri hem de çocukları için teknolojiyi bilinçli kullanmalarını sağlamaya yönelik farkındalık çalışmaları ve eğitimler düzenlenmelidir.

Uzmanlar, annelerin suçluluk duygularını ve bundan kaynaklanan telafi edici davranışlarını azaltarak, daha sağlıklı anne-çocuk ilişkileri geliştirmelerine destek olabilirler. Bu sayede, çocukların teknolojiye bilinçli ve sağlıklı bir şekilde yaklaşımları desteklenebilir.

2

STRES YAŞAYAN BİREYLERDE OYUN OYNAMA BOZUKLUĞU: BİLİŞSEL DİKKAT SENDROMU VE ÜSTBİLİŞLERİN ARACI ROLÜ

GAMING DISORDER IN INDIVIDUALS EXPERIENCING STRESS: COGNITIVE ATTENTIONAL SYNDROME AND METACOGNITIONS AS MEDIATORS

Son yıllarda dijital oyunlara katılımın artmasıyla birlikte “oyun oynama bozukluğu” (Gaming Disorder-GD) kavramı da dikkat çekici bir araştırma alanı hâline gelmiştir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından resmî olarak tanınan oyun oynama bozukluğu, bireylerin yaşamında olumsuz sonuçlara yol açabilen davranışsal bir bağımlılıktır. Ampirik çalışmalar ve sistematik derlemeler, stresin oyun oynama bozukluğu için önemli bir risk faktörü olduğunu göstermektedir. Bireyler, çevresel talepleri, uyum sağlama kapasitelerini zorlayıcı veya aşırı bulduklarında stres yaşarlar. Başlangıçta günlük yaşamın stresinden kaçmak için çevrim içi oyunlara yönelmek, zamanla sorunlu oyun oynama alışkanlığına ve dolayısıyla daha fazla stres birikimine yol açabilir. Bu karmaşık ilişkinin altında yatan psikolojik mekanizmaların anlaşılması, etkili müdahale stratejileri geliştirmek için kritik öneme sahiptir. Bu çalışmada, bireylerin düşünme biçimlerini ve duygusal düzenlemelerini etkileyen “bilişsel dikkat sendromu” (CAS) ile çevrim içi oyunlara dair sahip oldukları “üstbilişlerin” (metacognitions) stres ve oyun oynama bozukluğu arasındaki ilişkide nasıl bir aracı rol oynadığı incelenmiştir.

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, algılanan stres ile oyun oynama bozukluğu arasındaki ilişkide bilişsel dikkat sendromu ve çevrim içi oyunlara dair üstbilişlerin (hem pozitif hem de negatif) aracı rollerini araştırmaktır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, algılanan stres, bilişsel dikkat sendromu, üstbilişler ve oyun oynama bozukluğu arasındaki ilişkileri incelemek için anket tabanlı bir yaklaşım ve yol analizi kullanılmıştır.

- **Katılımcılar:** Sosyal medya platformları (Twitter, Instagram ve WhatsApp) aracılığıyla 1459 katılımcıya ulaşılmıştır. Katılımcıların yaşları 18 ila 54 arasında değişmekte olup, ortalama yaş 23.97’dir. Katılımcıların büyük çoğunluğu erkektir (%86.2). Katılımcıların dâhil edilme kriterleri 18 yaşın üzerinde olmak ve haftada en az bir kez video oyunu oynamak olarak belirlenmiştir.

• **Veri Toplama Araçları:**

- **Algılanan Stres Ölçeği (Perceived Stress Scale-PSS):** Bireyin stresli durumları ne ölçüde deneyimlediğini ölçer.
- **Bilişsel Dikkat Sendromu Ölçeği (Cognitive Attentional Syndrome 1 Scale - CAS-1):** Bilişsel dikkat sendromunun aktivasyon düzeyini ve belirli başa çıkma stratejilerinin kullanımını ölçer. CAS; endişe, ruminasyon (olumsuz düşünceleri tekrarlı şekilde düşünme), sürekli tehdit izleme, düşünce bastırma ve kaçınma gibi uyumsuz bilişsel stratejileri ifade eder.
- **Çevrim içi Oyun Oynama Hakkında Üstbilişler Ölçeği (Metacognitions about Online Gaming Scale-MOGS-T):** Çevrim içi oyunla ilgili belirli üstbilişleri ölçer. Ölçek, çevrim içi oyunun olumsuz düşünceleri kontrol etmeye yardımcı olduğuna dair pozitif üstbilişler (örneğin, "Çevrim içi oyun oynamak endişemi durduracak.") ve çevrim içi oyunla ilişkili düşünce ve davranışlar üzerinde kontrol eksikliğine dair negatif üstbilişler (örneğin, "Çevrim içi oyun oynamaya bir kez başladığımda durmak zor.") olmak üzere iki alt boyuta sahiptir.
- **İnternet Oyun Oynama Bozukluğu Ölçeği Kısa Formu (Internet Gaming Disorder Scale Short Form - IGDS9-SF):** DSM-5'te önerilen oyun bağımlılığı tanı kriterlerini taramak için kullanılır ve oyun bağımlılığı riskini değerlendirir.

- **Veri Analizi:** Veriler, değişkenler arasındaki korelasyonları ve çoklu aracı (medya) modelini test etmek için yol analizi (*path analysis*) tekniği kullanılarak analiz edilmiştir.

TEMEL BULGULAR

Çalışmanın bulguları, algılanan stres, bilişsel dikkat sendromu ve üstbilişlerin oyun oynama bozukluğu arasındaki karmaşık ilişkileri ortaya koymuştur:

• **Doğrudan İlişkiler:**

Algılanan stresin, bilişsel dikkat sendromunu (CAS) ve çevrim içi oyunlarla ilgili negatif üstbilişleri doğrudan ve pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Yani, stres düzeyi yüksek olan bireylerin bilişsel dikkat sendromu daha fazla aktif olmakta ve oyun hakkında olumsuz üstbilişlere (kontrol edememe gibi) sahip olma eğilimi artış göstermektedir.

Bilişsel dikkat sendromu hem pozitif hem de negatif üstbilişleri ve doğrudan oyun oynama bozukluğunu pozitif yönde yordamıştır. Bu, uyumsuz başa çıkma stratejileri kullanan kişilerin oyun hakkında belirli üstbilişler geliştirebileceğini ve bunun da oyun oynama bozukluğuna yol açabileceğini düşündürmektedir.

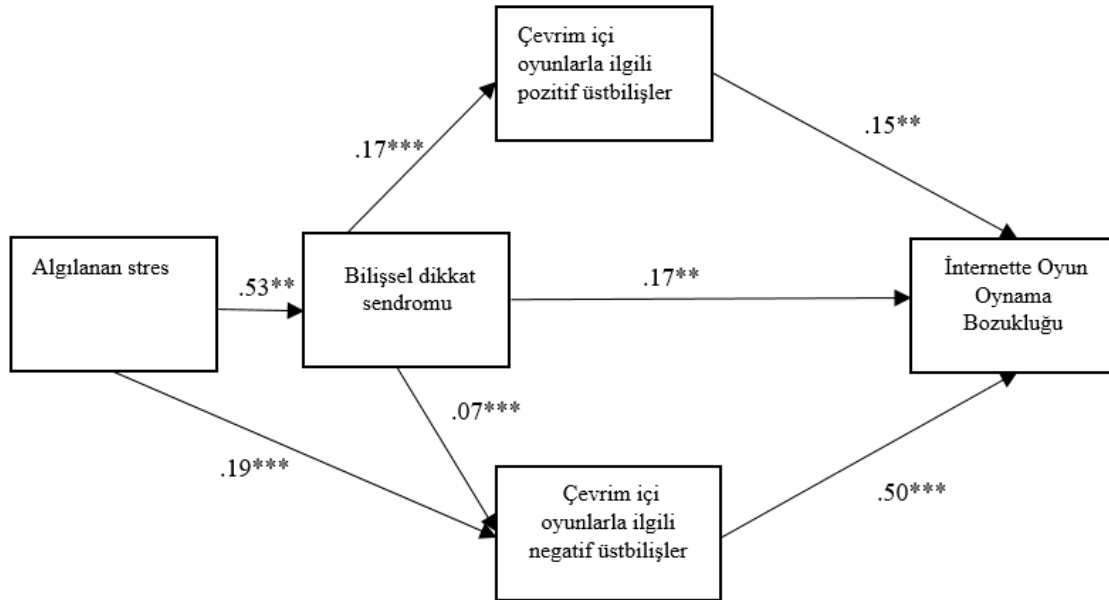
Hem çevrim içi oyunlarla ilgili pozitif üstbilişler (oyunun sorunları çözeceğine dair inançlar) hem de negatif üstbilişler (oyunu durduramama inançları), doğrudan ve anlamlı bir şekilde oyun oynama bozukluğunu pozitif yönde yordamıştır.

düşünceye ilham
değişime yön

- **Aracı İlişkileri:**

Algılanan stresin oyun oynama bozukluğu üzerindeki anlamlı dolaylı etkisi, beklenen hipotez doğrultusunda doğrulanmıştır. Bu etki üç farklı yol aracılığıyla gerçekleşmektedir:

- Algılanan stresin doğrudan negatif üstbilişler aracılığıyla oyun oynama bozukluğuna yol açması.
- Algılanan stresin, bilişsel dikkat sendromu ve ardından pozitif üstbilişler aracılığıyla oyun oynama bozukluğuna yol açması.
- Algılanan stresin, bilişsel dikkat sendromu ve ardından negatif üstbilişler aracılığıyla oyun oynama bozukluğuna yol açması.

Çalışmanın bulguları, algılanan stresin tek başına oyun oynama bozukluğuna yol açmadığını, ancak bilişsel dikkat sendromu ve üstbilişler gibi aracı mekanizmalar üzerinden etkili olduğunu göstermektedir. Stresli bireyler, sorunlarını çözmek için uyumsuz başa çıkma stratejileri kullandıklarında, oyunla ilgili hem olumlu (oyunun işe yarayacağı) hem de olumsuz (oyunu kontrol edememe) inançlar geliştirerek bir kısır döngüye girebilmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma, algılanan stres ile oyun oynama bozukluğu arasındaki karmaşık ilişkiyi açıklamak için bilişsel dikkat sendromu ve çevrim içi oyunlarla ilgili üstbilişlerin (*metacognitions*) kritik aracı rollerini vurgulamaktadır. Elde edilen bulgular, bireylerin stresli durumlarla başa çıkmak için uyumsuz bilişsel stratejilere yöneldiğinde ve oyun hakkında işlevsiz üstbilişler geliştirdiğinde, sorunlu oyun davranışlarının ortaya çıkma riskinin önemli ölçüde arttığını göstermektedir. Bu "Öz Düzenleyici Yönetici İşlev Modeli" (*Self-Regulatory Executive Function-S-REF*), teorik çerçevesine uygun sonuçlar sunmaktadır. Pratik açıdan bakıldığında, bu çalışma, stres altındaki bireylerde oyun oynama bozukluğu riskini ele alırken sadece stresi azaltmaya odaklanmak yerine bireylerin bilişsel süreçlerine ve üstbilişsel inançlarına yönelik müdahalelerin önemini vurgulamaktadır. Çalışma, metabilşsel terapi (*Metacognitive Therapy-MCT*) ve bilişsel davranışçı terapi (*Cognitive Behavioral Therapy-CBT*) gibi yaklaşımların, bireylerin uyumsuz başa çıkma mekanizmalarını ve düşünce kalıplarını fark etmelerine, sorgulamalarına ve daha işlevsel stratejiler geliştirmelerine yardımcı olabileceğine dikkat çekmiştir.

Kaynak: Çakıcı, K., & Denizci Nazlıgül, M. (2024). Gaming disorder in individuals experiencing stress: Cognitive attentional syndrome and metacognitions as mediators. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 11(2), 233-240. DOI: 10.5152/ADDICTA.2024.24009

3

ERGENLERDE BENLİĞİN FARKLILAŞMASI İLE TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI ARASINDA SOSYAL DUYGUSAL ÖĞRENME BECERİLERİNİN DÜZENLEYİCİ ETKİSİ

THE MODERATING EFFECT OF SOCIAL EMOTIONAL LEARNING SKILLS BETWEEN DIFFERENTIATION OF SELF AND TECHNOLOGY ADDICTION IN ADOLESCENTS

Ergenlik dönemi, bireylerin fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal alanlarda hızlı değişimler yaşadığı, kimlik ve özerklik kazanımının merkezî olduğu kritik bir gelişim sürecidir. Bu dönemde olumlu bir kimlik ve benlik duygusu geliştirmek, yaşantıları olumlu kılarken, kimlik karmaşası veya olumsuz bir benlik algısı davranış sorunlarına zemin hazırlayabilir. Son yıllarda, bu sorunlarla başa çıkma aracı olarak internet ve sosyal medya kullanımı yaygınlaşmıştır. Ancak kontrolsüz ve aşırı kullanım "bağımlılık" gibi olumsuz davranışlara yol açabilmektedir. Kimlik arayışında olan ergenler için internet ve sosyal medya günlük yaşamın merkezindedir. Literatür, benliğin farklılaşması (bireyin özerk ve sağlam bir benlik geliştirmesi) ile teknoloji bağımlılığı arasında olumsuz bir ilişki olduğunu göstermekle birlikte, teknoloji kullanımının sosyal ve duygusal işlevleri nasıl etkilediği hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç vardır. Aşırı teknoloji kullanımının bireylerin sosyal duygusal öğrenme (SDÖ) becerileriyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışma, ergenlerde benliğin sağlıklı farklılaşması ve teknoloji bağımlılığı arasındaki ilişkide SDÖ becerilerinin düzenleyici (ılımlandırıcı) etkisini araştırmıştır.

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, ergenlerde benliğin farklılaşması ile teknoloji bağımlılığı arasındaki ilişkide sosyal duygusal öğrenme becerilerinin düzenleyici (ılımlandırıcı) etkisini incelemektir.

YÖNTEM

Bu araştırma, benliğin farklılaşması, sosyal duygusal öğrenme becerileri ve teknoloji bağımlılığı arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlayan ilişkisel bir modelle yürütülmüştür.

- **Katılımcılar:** Araştırma, 2022-2023 akademik yılında Orta Anadolu'da bir şehir merkezindeki lise öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya, yaşları 13 ile 18 arasında değişen (ortalama yaş: 15.53) toplam 608 lise öğrencisi (404 kız, 204 erkek) gönüllü olarak katılmıştır. Örneklem seçiminde kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

- **Veri Toplama Araçları:**

- **Benliğin Farklılaşması Kısa Formu:** Bireylerin benlik farklılaşma düzeylerini belirlemek için kullanılmış, toplam 20 maddeden ve dört alt ölçekten (ego pozisyonu alma, duygusal tepkisellik, duygusal kopma, iç içe geçme) oluşmaktadır.
- **Dijital Bağımlılık Ölçeği:** Bireylerdeki dijital bağımlılık düzeyini ölçmek için geliştirilmiş 29 maddelik 5'li *Likert* tipi bir ölçektir. Yüksek puanlar yüksek dijital bağımlılık eğilimini gösterir.
- **Ergenlerde Sosyal ve Duygusal Öğrenme Ölçeği:** Ergenlerin duygusal ve sosyal öğrenme becerilerini ölçmek için geliştirilmiş 23 maddelik 5'li *Likert* tipi ve beş faktörlü (etkili karar verme, öz farkındalık, sosyal farkındalık, öz yönetim, ilişki becerileri) bir ölçektir. Ölçeğin tamamından alınan yüksek puanlar, yüksek düzeyde SDÖ becerilerini gösterir.
- **Sosyodemografik Veri Formu:** Cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş, ebeveyn eğitim düzeyi ve algılanan gelir düzeyi gibi sosyodemografik bilgileri toplamak için kullanılmıştır.

- **Veri Analizi:** Veriler, değişkenler arasındaki korelasyonel ilişkileri test etmek için Pearson korelasyon katsayısı kullanılarak analiz edilmiştir. SDÖ becerilerinin benliğin farklılaşması ile teknoloji bağımlılığı arasındaki düzenleyici etkisini belirlemek amacıyla Proses Makrosu (Model-1) kullanılarak moderasyon analizi yapılmıştır.

TEMEL BULGULAR

Çalışmanın bulguları, ergenlerde benliğin farklılaşması, sosyal duygusal öğrenme becerileri ve teknoloji bağımlılığı arasında anlamlı ilişkiler olduğunu ve SDÖ becerilerinin bu ilişkide düzenleyici bir rol oynadığını göstermektedir.

- **Değişkenler Arası İlişkiler:**

- Ergenlerde benliğin farklılaşması ile teknoloji bağımlılığı arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu, benlik farklılaşması arttıkça teknoloji bağımlılığının azaldığı anlamına gelmektedir.
- Benliğin farklılaşması ile SDÖ becerileri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.
- Teknoloji bağımlılığı ile SDÖ becerileri arasında ise negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu, SDÖ becerileri arttıkça teknoloji bağımlılığının azaldığını gösterir.

- **SDÖ Becerilerinin Düzenleyici Etkisi:**

Analizler sonucunda, sosyal duygusal öğrenme becerilerinin ergenlerde benliğin farklılaşması ile teknoloji bağımlılığı arasındaki ilişkide anlamlı bir düzenleyici etkisi olduğu görülmüştür.

- Bu düzenleyici etki, SDÖ becerileri daha yüksek olan ergen bireylerin, benlik farklılaşmasından daha olumlu etkilendiğini ve daha az teknoloji bağımlılığı eğilimi gösterdiğini ortaya koymuştur. Başka bir deyişle, SDÖ becerileri yüksek olan ergenlerde, benliğin farklılaşması arttıkça teknoloji bağımlılığı daha da azalmaktadır. Bu durum, SDÖ'nün teknoloji bağımlılığına karşı koruyucu bir kalkan görevi görebileceğini düşündürmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma, ergenlerde benliğin sağlıklı farklılaşmasının teknoloji bağımlılığını azaltmada önemli bir faktör olduğunu ve sosyal duygusal öğrenme (SDÖ) becerilerinin bu ilişkide kritik bir düzenleyici rol oynadığını göstermektedir. Bulgular, yüksek sosyal duygusal öğrenme becerilerine sahip ergenlerin, benlik farklılaşması süreçlerinden daha olumlu etkilendiğini ve teknoloji bağımlılığına karşı daha dirençli olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, sosyal duygusal öğrenme becerilerinin, bireylerin olumsuz duygularını ve sosyal kaygılarını yönetmelerine, yapıcı problem çözme stratejileri geliştirmelerine ve dolayısıyla teknoloji bağımlılığı gibi uyumsuz davranışlardan kaçınmalarına yardımcı olan hayati beceriler olduğunu desteklemektedir. Araştırma sonuçları ışığında, gelişimsel açıdan kritik bir dönemden geçen ergen bireylerin sağlıklı bir benlik farklılaşması geliştirmeleri ve teknoloji bağımlılığından uzaklaşmaları için sosyal duygusal öğrenme becerilerinin artırılmasının büyük katkılar sağlayacağı söylenebilir. Özellikle okullardaki psikolojik danışma ve rehberlik servisleri tarafından yürütülecek bireysel veya grupla psikolojik danışma uygulamalarının, ergenlerin sosyal duygusal öğrenme becerilerini geliştirmeye yönelik olması önerilmektedir. Ayrıca, kimlik ve benlik gelişimini desteklemek ve aileden ayrımlaşma süreçlerine katkı sağlamak amacıyla aile danışmanlığı uygulamaları ve önleyici psikolojik danışma çalışmalarının da önemli katkılar sağlayabileceği ifade edilmiştir.

4

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARDA PROBLEMLİ MEDYA KULLANIMI İLE YÜRÜTÜCÜ İŞLEVLER ARASINDAKİ İLİŞKİ

THE CORRELATION BETWEEN PROBLEMATIC MEDIA USE AND
EXECUTIVE FUNCTIONS IN PRESCHOOL CHILDREN

Günümüzde dijital medya, aile yaşamında önemli bir yer tutmakta ve birçok çocuk medya araçlarıyla bebeklik döneminde tanışmaktadır. Özellikle televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte çocukların ekran maruziyet süresi artmış, bu durum medyanın çocuk gelişimi üzerindeki olası etkilerini sorgulatmıştır. Yapılan araştırmalar, okul öncesi dönemde dijital medya araçlarının aşırı kullanımının çocuklarda bilişsel, dilsel, sosyal, duygusal ve motor gelişim alanlarında gecikmelerle ilişkili olduğunu göstermektedir. Erken yaşlarda ekran maruziyetinin ve aşırı sosyal medya kullanımının, çocukların bir dizi bilişsel işlevi kapsayan yürütücü işlevlerini olumsuz etkilediği saptanmıştır. Yaşam boyu uyum için yürütücü işlevlerin kritik rolü göz önüne alındığında, bu çalışma Türkiye'deki 48-72 aylık (4-6 yaş arası) çocuklarda sorunlu medya kullanımı ve televizyon izleme süresinin yürütücü işlevlerin çalışma belleği ve ketleyici kontrol bileşenleriyle ilişkisini araştırmıştır.

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, okul öncesi dönemdeki çocukların televizyon izleme süresi ve sorunlu medya kullanımının, yürütücü işlevlerin çalışma belleği ve ketleyici kontrol bileşenleri için birer yordayıcı olup olmadığını belirlemektir. Ayrıca, sorunlu medya kullanımı ve televizyon izleme süresinin bu yürütücü işlev bileşenleriyle anlamlı bir ilişkisi olup olmadığını ve bu işlevlerin günlük TV izleme süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığını da incelemeyi amaçlamıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma, okul öncesi dönemdeki çocuklarda sorunlu medya kullanımı ile yürütücü işlevler arasındaki ilişkiyi incelemek için kesitsel bir araştırma deseni kullanmıştır.

- **Araştırma Modeli:** Nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeline göre tasarlanmıştır. Bu model, iki veya daha fazla değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlar.
- **Katılımcılar:** Çalışmanın örneklemini, Mayıs-Temmuz 2022 tarihleri arasında yüz yüze ulaşılan, Türkiye'de yaşayan ve 48-72 ay (4-6 yaş) aralığında çocuğu olan 418 anne oluşturmuştur. Katılımcı çocukların %53.8'i kız, %46.2'si erkektir.

• **Veri Toplama Araçları:**

- **Kişisel Bilgi Formu:** Katılımcıların sosyodemografik özelliklerini (anne eğitim ve istihdam durumu, çocuğun yaşı ve cinsiyeti, çocuğun TV izlemeye başlama yaşı ve günlük TV izleme süresi gibi) belirlemek için kullanılmıştır.
- **Çocukluk Dönemi Yürütücü İşlevler Envanteri (CHEXI):** Çocukların 4-12 yaş arası yürütücü işlevlerini (çalışma belleği ve ketleyici kontrol alt ölçekleri) değerlendirmek üzere geliştirilmiştir.
- **Problemli Medya Kullanım Ölçeği (PMUM):** 4-11 yaş arası çocuklarda sorunlu medya kullanımını belirlemek için geliştirilmiştir. Ölçeğin 9 maddelik kısa formu kullanılmıştır.
- **Veri Analizi:** Korelasyonlar Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı ile, TV izleme süresine göre farklılıklar Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile, yordayıcı roller ise basit ve çoklu doğrusal regresyon analizleri ile test edilmiştir.

TEMEL BULGULAR

Araştırmanın bulguları, okul öncesi dönemdeki çocukların sorunlu medya kullanımı ve televizyon izleme süresinin yürütücü işlevleri üzerinde belirleyici bir rolü olduğunu göstermektedir.

- **Sorunlu Medya Kullanımı ile Yürütücü İşlevler Arasındaki İlişki:** Sorunlu medya kullanımı ile yürütücü işlevlerin çalışma belleği alt boyutu arasında istatistiksel olarak negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-0.541$, $p<.05$).

Benzer şekilde, sorunlu medya kullanımı ile ketleyici kontrol alt boyutu arasında da negatif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-0.523$, $p<.05$). Bu sonuçlar, sorunlu medya kullanımının yüksek olmasının yürütücü işlevlerin (çalışma belleği ve ketleyici kontrol) düşük düzeyleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir.

• **TV İzleme Süresine Göre**

Farklılıklar: Sorunlu medya kullanımı, çalışma belleği ve ketleyici kontrol işlevleri, çocukların günlük televizyon izleme sürelerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

- Sorunlu medya kullanımı, TV izlemeyenler ve az izleyenlere kıyasla günde 3 saat veya daha fazla TV izleyenlerde önemli ölçüde daha yüksektir ($F(4,413)=10.34$, $p=0.001$).
- Çalışma belleği ve ketleyici kontrol puanları, TV izlemeyen veya günde 0-30 dakika TV izleyen çocuklarda, günde 3 saat veya daha fazla TV izleyen çocuklara göre anlamlı ölçüde daha yüksektir (Çalışma belleği: $F(4,413)=4.57$, $p=.001$; Ketleyici kontrol: $F(4,413)=5.27$, $p=.001$).

• **Yordayıcı Roller:**

- Televizyon izleme süresi, çalışma belleğini anlamlı olarak yordamaktadır ($R^2=0.029$, $p<.001$). Okul öncesi çocukların TV izleme süresi, çalışma belleğindeki toplam varyansın yaklaşık %3'ünü açıklamaktadır. TV izlememenin çalışma belleği üzerinde pozitif, 3 saat veya daha fazla izlemenin ise negatif bir etkisi olduğu görülmüştür.

- Televizyon izleme süresi, ketleyici kontrolü de anlamlı olarak yordamaktadır ($R^2=0.039$, $p<.001$). Ketleyici kontroldeki toplam varyansın yaklaşık %4'ünü açıklamaktadır. TV izlememenin ketleyici kontrol üzerinde pozitif, 1-2 saat ve 3 saat veya daha fazla izlemenin ise negatif bir etkisi olduğu saptanmıştır.
- Sorunlu medya kullanımı, çalışma belleğini anlamlı olarak yordamaktadır ($R^2=0.293$, $p<.001$). Sorunlu medya kullanımı, çalışma belleğindeki toplam varyansın %29'unu açıklamaktadır.
- Sorunlu medya kullanımı, ketleyici kontrolü de anlamlı olarak yordamaktadır ($R^2=0.273$, $p<.001$). Sorunlu medya kullanımı, ketleyici kontroldeki toplam varyansın %27'sini açıklamaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma, okul öncesi dönemdeki çocuklarda sorunlu medya kullanımı ve televizyon izleme süresinin yürütücü işlevler (çalışma belleği ve ketleyici kontrol) üzerinde kritik bir rol oynadığını açıkça ortaya koymuştur. Bulgular, fazla ekran maruziyetinin çocukların gelişimsel süreçlerde dikkat, planlama ve öz düzenleme gibi hedefe yönelik davranışları olumsuz etkileyebileceğini desteklemektedir. Eğitimciler ve ebeveynler için bu bulgular, çocukların medya kullanım alışkanlıklarının yakından takip edilmesi ve düzenlenmesi gerektiği yönünde önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Çocukların günde 3 saat veya daha fazla TV izlemesinin, yürütücü işlevler açısından bir risk faktörü olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle:

- Ailelerin çocuklarının ekran başında geçirdikleri süreyi sınırlamaları,
- Yaşa uygun içerik seçimi konusunda bilinçli olmaları,
- Ebeveyn-çocuk etkileşimini artırarak yüz yüze iletişimi ve fiziksel aktiviteleri teşvik etmeleri,
- Medya araçlarını bilinçli bir şekilde yönetme konusunda rehberlik etmeleri önerilmiştir.

Bu tür yaklaşımlar, çocukların yürütücü işlevlerinin sağlıklı gelişimini desteklemeye ve sorunlu medya kullanımının olumsuz etkilerinden korunmalarına yardımcı olabilir. Çalışma, medya kullanımı ile yürütücü işlevler arasındaki ilişkinin önemine ışık tutmakla birlikte, kesitsel bir çalışma olması nedeniyle neden-sonuç ilişkisi kurulamaması ve verilerin yalnızca annelerden toplanması gibi bazı sınırlılıklara sahiptir. Gelecekteki boylamsal ve farklı bilgi kaynaklarından veri toplayan araştırmalar, bu alandaki bilgimizi daha da derinleştirecektir.

TOPLUM

ARAŞTIRMALARI

Acta Sociologica

Acta Sociologica, 1955 yılında kurulan, üç ayda bir yayımlanan uluslararası ve hakemli bir sosyoloji dergisidir. *Nordic Sociological Association*'ın resmî yayını olan derginin, editörlüğü, İskandinav ülkelerindeki sosyoloji bölümleri arasında dönüşümlü olarak yürütülmektedir. Dergi, farklı teorik ve metodolojik yaklaşımlardan beslenen, özgün teorik ya da ampirik sosyolojik makalelere yer vermektedir. Ayrıca meta-analizler, araştırma alanı incelemeleri, akademik tartışmalara dair yorum yazıları, kitap incelemeleri ve değerlendirme makaleleri de yayımlamaktadır. *Acta Sociologica*, yalnızca İskandinav değil, uluslararası akademik tartışmalarla da etkileşim kurmayı amaçlayan çalışmaları teşvik eder ve geniş bir sosyolojik okur kitlesine hitap etmeyi hedefler.

YEREL ALAN DÜZENSİZLİĞİNİN ARACI OLARAK KUMARHANELER: SUÇ VE YEREL KURUMLAR, İNGİLTERE ÖRNEĞİ

GAMBLING OUTLETS AS AGENTS OF LOCAL AREA DISORGANIZATION: CRIME AND LOCAL INSTITUTIONS, THE CASE OF THE UK

Bu çalışma, kumarhanelerin suç üzerindeki etkisini incelemekte ve belirli suç türleri üzerinden bu suçların mekânsal boyutuyla ilişkisini ele almaktadır. Bu bağlamda, "Kumarhaneler suç üreten mekânlar olarak mı görülmektedir?" sorusu araştırmanın merkezine alınmıştır. Kumarhanelerin bulunduğu bölgelerde suç işleme olasılığının artması, yoksunluk ile suç arasındaki ilişki ve yalnızca kumarhanelerin suçu tetiklemesi değil, aynı zamanda suça eğilimli bölgelerin de kumarhaneleri çekmesi gibi çift yönlü etkileşimler literatür doğrultusunda analiz edilmiştir.

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, İngiltere ve Galler'deki kumar satış noktalarının yerel suç oranları üzerindeki etkisini sistematik olarak incelemek ve bu etkinin bölgesel yoksunluk düzeyi ile yerleşim istikrarına göre nasıl değiştiğini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda kumar satış noktaları ile suç olayları arasındaki ilişki analiz edilmiştir.

YÖNTEM

Metodoloji:

Bu çalışmada, kumarhane yoğunluğunun çeşitli suç türleriyle ilişkisini incelemek amacıyla İngiltere ve Galler'deki kentsel Orta Katman İstatiksel Alanlar'a (*Middle Layer Super Output Areas-MSOA*) odaklanan nicel bir analiz gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında, 2015-2017 yılları arasındaki üç yıllık dönemde bildirilen suç oranları bağımlı değişken olarak ele alınmış; antisosyal davranışlar, şiddet suçları, hırsızlık, mala zarar verme ve araç hırsızlığı gibi kategoriler detaylandırılmıştır. Suç verileri, Birleşik Krallık Polisi'nin sokak düzeyindeki coğrafi olarak kodlanmış kayıtlarından elde edilmiştir. Bağımsız değişken olarak kara tabanlı kumar tesislerinin yoğunluğu, Ordnance Survey İlgili Noktası verileri (POI) kullanılarak 100 m² başına düşen ortalama satış noktası sayısı ile ölçülmüştür.

düşünceye ilham değişime yön

Ek olarak, kriminojenik yerlerin yoğunluğu (örneğin, akşam aktiviteleri, perakende ve ticari hizmetler) ile birlikte MSOA düzeyinde yoksunluk, etnik çeşitlilik, göçmen oranı, genç erkek nüfus, boşanmış bireylerin oranı ve küçük işletme sahipliği gibi sosyodemografik değişkenler de analizlere dâhil edilmiştir.

Veri Toplama:

Bu araştırmada, kumarhane yoğunluğunun farklı suç türleriyle ilişkili olup olmadığını analiz edebilmek amacıyla kapsamlı bir veri seti oluşturulmuştur. Veri seti; 2015/2016 Ordnance Survey İlgi Noktası (POI) verileri, 2016 yılına ait Birleşik Krallık Polisi sokak seviyesi suç verileri, 2011 Birleşik Krallık Nüfus Sayımı sonuçları ve 2011-2016 dönemine ait Ulusal İstatistik Ofisi (ONS) verilerinin entegrasyonu ile oluşturulmuştur.

Veri Analizi:

Çalışmada, yerel düzeyde suçla ilişkili faktörleri analiz edebilmek amacıyla sabit etkiler içeren bir Poisson modeli kullanılmış; analizler, İngiltere ve Galler'deki 5.875 kentsel MSOA'yı (Orta Katman İstatiksel Alanlar) kapsamıştır. Aşırı dağılım riskini azaltmak amacıyla tüm analizler, çok seviyeli negatif binom modelleri ile yeniden çalıştırılmıştır.

TEMEL BULGULAR

- **Suç oranları, kumar satış noktalarının yoğun olduğu bölgelerde daha yüksek çıkmıştır.**

Kumar satış noktalarının yoğun olduğu bölgelerde antisosyal davranışlar ve şiddet suçları, düşük ve orta düzeyde kumar yoğunluğuna sahip alanlara kıyasla yaklaşık iki kat daha fazla bildirilmiştir. Ayrıca, akşam aktiviteleri, perakende satış noktaları, ticari hizmetler ve küçük işletme sahipliği gibi diğer mekânsal etmenlerin

yüksek düzeyde kumar yoğunluğuna sahip alanlarda daha yoğun olduğu gözlemlenmiştir.

- **Kumarhane yoğunluğunun suç türleri üzerinde etkisi bulunmaktadır.**

Bulgular, 100 m² başına düşen kumar satış noktası yoğunluğundaki bir standart sapmalık artışın tüm suç türlerinde artışla ilişkili olduğunu göstermektedir; buna göre antisosyal davranışlarda %9,7, şiddet suçlarında %8,5, hırsızlıklarda %5,5, mala zarar verme suçlarında %6,6, araç suçlarında %3,7 ve hırsızlıkta %12,7 oranında artış gözlemlenmiştir.

- **Ev sahipliği ve küçük esnaf yoğunluğu gibi mahalle özellikleri, suç oranları üzerinde anlamlı ve negatif etkiye sahiptir.**

Özellikle ev sahibi oranı ve küçük işletme sahiplerinin yoğunluğu, tüm suç türleriyle ters yönlü ilişkiler göstermiştir. 100 m² başına küçük işletme sahipliği oranındaki bir standart sapmalık artış, antisosyal davranışlarda %13,3, şiddet suçlarında %14,4, hırsızlıklarda %9,9, mal hasarında %11,2, araç suçlarında %10 ve diğer hırsızlıklarda %22,7 oranında azalma ile ilişkilidir.

Benzer şekilde, ev sahibi oranındaki bir standart sapmalık artış ise antisosyal davranışlarda %12,7, şiddet suçlarında %7,9, hırsızlıklarda %6,3, mal hasarında %10,2 ve özellikle diğer hırsızlıklarda %38,2 oranında azalma ile bağlantılı bulunmuştur.

- **Mahalle dezavantajı ve sosyal düzensizlik göstergeleri ile suç arasında ilişki görülmektedir.**

Bulgulara göre, MSOA düzeyindeki dezavantaj puanında bir standart sapma artışı antisosyal davranış oranını %8,6, şiddet suçunu %19,2 ve mal hasarı oranını %20,7 artırmaktadır. Mahalle sosyal düzensizliği, genç erkek oranı ve evliliğin sonlandırılması düzeyiyle pozitif ilişkiliyken, etnik homojenlik tüm suç türleriyle anlamlı biçimde negatif ilişkili görülmüştür.

- **Kumar ve suç arasındaki ilişki, mahallenin yoksunluk durumuna göre farklılık göstermektedir.**

Veriler, kumarhane yoğunluğu ile suç arasındaki pozitif ilişkinin, özellikle yoksun mahallelerde daha belirgin olduğunu, ancak bunun yalnızca hırsızlık ve yankesicilik gibi bazı suç türleri için istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, yüksek ev sahipliği oranının suç üzerindeki koruyucu etkisinin, kumarhane yoğunluğu arttıkça azaldığı gözlemlenmiştir. Yani, başlangıçta suç oranı düşük olan ve mülk sahipliğinin yüksek olduğu bölgelerde, kumarhane yoğunluğundaki artışla birlikte suç oranları daha hızlı yükselmekte ve düşük ev sahipliğine sahip bölgelerle benzer düzeylere ulaşmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma, kumar tesislerinin yoğunluğunun yerel suç oranlarını artırmakla kalmayıp, toplum içindeki sosyal denetimi ve vesayeti zayıflattığını göstermektedir. Olumsuz etkiler yalnızca yoksun bölgelerle sınırlı olmayıp, yüksek kumar yoğunluğuna sahip her mahallede suç artışı görülmektedir. Buna karşın, küçük işletmelerin varlığının yerel toplumu koruyucu bir unsur olarak öne çıktığı, bölgenin refahının ve dayanıklılığının artmasına katkı sağladığı ifade edilmektedir.

Couple and Family Psychology: Research and Practice

Couple and Family Psychology: Research and Practice (CFP), çift ve aile psikolojisi alanında bilimsel araştırmalar ile uygulamaları bir araya getiren, hakemli akademik bir dergidir. Amerikan Psikoloji Derneğine bağlı Çift ve Aile Psikolojisi Topluluğu'nun resmî yayın organı olan bu dergi, alana özgü güncel sorunlar üzerine akademik tartışmalara zemin hazırlamayı, uygulamaya dönük araştırmaları ön plana çıkarmayı ve mesleki kimlik, eğitim ile kamu politikası gibi konulara dair makalelere yer vermeyi amaçlamaktadır. CFP, çift ve aile psikolojisini özgün bir uzmanlık alanı ve bilimsel disiplin olarak ele almasıyla benzer yayınlardan ayrılmakta, hem alan profesyonellerine hem de bu konularla ilgilenen araştırmacılara önemli bir kaynak sunmaktadır.

2

BOŞANMA NEDENLERİ VE EVLİLİK ÖNCESİ MÜDAHALEYE DAİR ANILAR: İLİŞKİ EĞİTİMİNİ GELİŞTİRMeye YÖNELİK ÇIKARIMLAR

REASONS FOR DIVORCE AND RECOLLECTIONS OF PREMARITAL INTERVENTION: IMPLICATIONS FOR IMPROVING RELATIONSHIP EDUCATION

Bu çalışmada evlilik öncesi ilişki eğitimi programı olan "İlişki Sorunlarını Önleme ve İlişki Geliştirme Programı" (*Prevention and Relationship Enhancement Program-PRP*) ele alınmıştır. PRP, çiftlere sağlıklı iletişim becerileri kazandırmayı, çatışmaları yapıcı ve empatik yaklaşımlarla yönetmeyi, birlikte etkili problem çözme stratejileri geliştirmeyi ve duygusal bağlılığı güçlendirmeyi amaçlayan, evlilik ve ilişki eğitim programıdır. Çalışma, programı tamamladıktan sonra boşanmış bireylerle yapılan nitel görüşmeler yoluyla, boşanma nedenleri, evlilik öncesi eğitimlerin kapsamı ve evlilik deneyimleri üzerine odaklanmaktadır. Bu araştırma, katılımcıların boşanma süreçlerindeki deneyimlerini ve ilişki eğitimlerinin ihtiyaçlarını nasıl karşılayabileceğine dair düşüncelerini anlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, evlilik sorunlarının ve boşanmanın önlenmesinde ilişki eğitimlerinin potansiyel etkilerini ortaya koymayı hedeflemektedir.

AMAÇ

Bu çalışma, PRP programını tamamlamış ve daha sonra boşanmış bireylerle yapılan nitel görüşmeler aracılığıyla, katılımcıların boşanma nedenlerini ve programın bu nedenleri ne ölçüde ele alabildiğini anlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, katılımcıların evlilik öncesi eğitimden beklentileri ve eğitim içeriğinin boşanma önleme açısından nasıl geliştirilebileceği araştırılmaktadır.

YÖNTEM

Metodoloji:

Çalışma, ABD'nin Colorado eyaletinde, 1996 yılında evlenmeyi planlayan ve evlilik öncesi PRP eğitimi alan 306 çiftten oluşan geniş bir örneklem üzerinde yürütülmüştür; bu katılımcılardan 14 yıl içinde boşanan 52 kişi, çalışmanın odaklandığı ana grup olarak değerlendirilmiştir.

Katılımcılar, PREP eğitimi almak üzere dinî organizasyonlar ya da üniversiteler aracılığıyla araştırma sürecine dahil edilmişlerdir. Yıllık anketler ve videoya kaydedilen tartışmalar yoluyla veriler toplanmıştır. Katılımcılar, boşanma süreçleri ve evlilik öncesi eğitimle ilgili deneyimlerini telefon görüşmeleriyle paylaşmış ve 30 dakikalık ses kayıtları alınmıştır. Tüm prosedürler, ilgili üniversitenin etik kurulundan onay almıştır.

Veri Toplama:

Bu çalışmada veriler, PREP eğitimi alan ve sonraki 14 yıl içinde boşanan 52 kişiden toplanmıştır. Örneklemde 31 kadın ve 21 erkek bulunmaktadır. Katılımcıların evlilik öncesindeki ortalama yaşı 25,4 iken, boşanma sonrası görüşme sırasında ortalama yaşları 37,2 olarak görülmekte ve %61,5'inin en az bir çocuğu bulunmaktadır. Evlilik öncesi eğitim ile boşanma görüşmeleri arasında ortalama 12 yıl geçmiştir.

Veri Analizi:

Toplanan görüşme kayıtları transkript sürecinden geçtikten sonra kodlamalar yapılarak temalar oluşturulmuştur. Araştırma soruları ele alınırken hem nitel hem de nicel yöntemler kullanılmıştır. Veriler hem birey bazında (52 katılımcı) hem de her iki partnerin (18 çift) de katıldığı çiftler bazında analiz edilmiştir.

TEMEL BULGULAR

• Boşanmanın Nedenleri

Boşanma için en sık belirtilen bireysel nedenler bağıllık eksikliği (%75),

sadakatsizlik (%59,6) ve şiddetli geçimsizlik (%57,7) olarak bulunmuştur. Ayrıca çok genç yaşta evlenme (%45,1), maddi sorunlar (%36,7), madde bağımlılığı (%34,6) ve aile içi şiddet (%23,5) de önemli faktörler arasında yer almıştır. Dinî farklılıklar ise daha az (%20'den az) gözlemlenmiştir.

• Bardağı Taşıran Son Damla Nedir?

Katılımcıların %68,6'sı ve çiftlerin %88,9'unda en az bir partner, boşanmalarına yol açan "son damla" niteliğinde bir olay olduğunu bildirmişlerdir. En yaygın son damla nedenleri sadakatsizlik (%24), aile içi şiddet (%21,2) ve madde bağımlılığı (%12,1) olarak tespit edilmiştir. Çiftlerin hiçbirisi, "son damla" nedeni olarak aynı olayı belirtmemiştir. Katılımcılar, bu olayların genellikle ilişkide ilk kez yaşanmasa da boşanma kararına neden olan son kırılma noktası olduğunu ifade etmişlerdir.

• Boşanmanın Sorumlusu Kim?

Katılımcıların çoğu, aldatma (%76,9), madde bağımlılığı (%72,2) ve aile içi şiddet (%77,8) gibi sorunların sorumluluğunu partnerlerine yüklemiştir; kendi üzerlerine alanların oranı ise çok düşük çıkmıştır. Eski eşlerin evliliği kurtarmak için daha çok çaba göstermesi gerektiğine kadınların %73,8'i ve erkeklerin %65,8'i inanırken, kendi çabalarını artırmaları gerektiğini düşünenlerin oranı daha az çıkmıştır. Boşanma davasını ise katılımcıların %63,5'i kadının, %25'i erkeğin açtığını belirtmiştir.

• PREP Hakkındaki Düşünceler

Katılımcıların %25'i, program sırasında evlilik hazırlıkları ve düğün planlarının, ilişkilerini objektif değerlendirmelerini zorlaştırdığını belirtmiştir. Katılımcıların yaklaşık %31'i (bireyler) ve %39'u (çiftler) PREP becerilerini günlük hayatta uygulamada zorluk yaşadığını belirtmiştir. Özellikle iletişim becerilerini kullanmanın ve sürdürmenin zorlayıcı olduğuna vurgu yapılmıştır. Ayrıca katılımcıların, %48'i bireysel, %72'si çift olarak programa katıldıktan sonra evliliğin gerçekleri ve aşamaları hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıklarını söyledikleri görülmüştür. Katılımcılar, partnerlerinin evlilik sürecinde değişmesine şaşırdıklarını ve yeni sorunlarla başa çıkmakta güçlük çektiklerini ifade etmişlerdir.

SONUÇ

Bu çalışma, boşanmış bireylerin evlilik öncesi "İlişki Sorunlarını Önleme ve İlişki Geliştirme Programı" (Prevention and Relationship Enhancement Program-PREP) deneyimlerinden yola çıkarak, boşanmanın nedenlerini analiz ederek, ilişki eğitimi programlarının hem içeriğinde hem de uygulanma zamanında yapılabilecek geliştirmelere ışık tutmaktadır. Bulgular, yalnızca PREP modelinin değil, aynı zamanda diğer ilişki eğitimi programlarının da müdahale stratejilerini gözden geçirmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Bununla birlikte, çalışmanın retrospektif doğası, homojen örneklem yapısı ve karşılaştırmalı bir grup içermemesi gibi sınırlamaları, elde edilen sonuçların genellenebilirliğini sınırlayan etkenler olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle, farklı sosyokültürel bağlamlarda, boşanma sürecine daha yakın zamanda veri toplayan, karşılaştırmalı ve daha kapsayıcı örneklemle yürütülecek ileri araştırmalara ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. Tüm bu sınırlamalara rağmen, çalışma, ilişki eğitiminin daha etkili ve duyarlı hâle getirilmesine yönelik önemli bir temel sunmakta ve gelecekteki müdahale modelleri için yol gösterici olmaktadır.

Kaynak: Scott, S. B., Rhoades, G. K., Stanley, S. M., Allen, E. S., & Markman, H. J. (2013). Reasons for Divorce and Recollections of Premarital Intervention: Implications for Improving Relationship Education. *Couple & family psychology*, 2(2), 131-145. <https://doi.org/10.1037/a0032025>

New Media & Society

New Media & Society, yeni medyanın gelişimiyle ortaya çıkan toplumsal, kültürel, politik ve bireysel etkileri ele alan, uluslararası ve disiplinler arası bir akademik dergidir. Medya ve toplumsal değişim arasındaki ilişkiyi küresel ve yerel boyutlarıyla incelerken, teorik ve ampirik araştırmalara dayalı eleştirel tartışmalara yer verir. Dergi; dijitalleşme, sanal etkileşim, internet kültürü, tüketim ve vatandaşlık, topluluk ve kimlik oluşumu, medya düzenlemeleri gibi konuları kapsar. İletişim, medya ve kültürel çalışmalar başta olmak üzere sosyoloji, antropoloji, coğrafya, ekonomi, siyaset bilimi gibi farklı disiplinlerden gelen akademik çalışmalara da yer vermektedir. *New Media & Society*, medya ve bilgi değişiminin toplumsal dinamiklerini anlamaya yönelik disiplinler arası bir platform sunarak hem çağdaş hem de tarihsel perspektiflerden medya dönüşümünün etkilerini, belirleyicilerini ve engellerini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

3 EĞLENCE MEDYASININ İÇ İÇE GEÇMİŞ İŞLEVLERİ: NORVEÇLİ GENÇLERE YÖNELİK BİR ÇAPRAZ MEDYA ÇALIŞMASI

THE INTERWEAVING FUNCTIONS OF ENTERTAINMENT MEDIA: A CROSS-MEDIA STUDY OF NORWEGIAN TEENS

Günümüz medya ortamı, gençlerin eğlence tüketim biçimlerini köklü biçimde dönüştürmüştür. Geleneksel medya içerikleri olan televizyon programları, filmler, müzik ve kitapların yanı sıra sosyal medya platformlarında sunulan içerikler de gençlerin medya repertuvarlarının önemli bir parçası hâline gelmiştir. Bu çalışma, gençlerin medya eğlencesini nasıl deneyimlediklerini anlamak amacıyla kültürel çalışmalar perspektifinden yola çıkarak çapraz medya yaklaşımını benimsemekte ve bu yaklaşımla medya repertuvarlarının oluşumunu incelemektedir. Araştırma, 24 gençle yapılan derinlemesine görüşmelere dayalı olarak, farklı medya ve platformlardan içeriklerin gençlerin günlük yaşamlarında nasıl bir araya getirildiğini, hangi içerik türlerinin ön plana çıktığını ve eğlencenin deneyimsel anlamının nasıl kurulduğunu ortaya koymaktadır.

AMAÇ

Bu çalışma, medya eğlence deneyimlerini kültürel çalışmalar perspektifine dayalı çapraz medya yaklaşımıyla incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel amacı, sosyal medya eğlencesinin geleneksel medya eğlencesi biçimlerini tamamlayıp tamamlamadığı ya da bu biçimleri dönüştürüp dönüştürmediğini ortaya koymaktır. Bu çerçevede iki alt amaç belirlenmiştir: İlk olarak, gençlerin hem geleneksel medya (TV, müzik, film, kitap vb.) hem de sosyal medya eğlencesini medya repertuvarlarına nasıl dâhil ettikleri ve bu repertuvarların gençler arasında nasıl farklılaştığı analiz edilmektedir. Ayrıca gençlerin günlük yaşam bağlamında kendilerine hitap eden kültürel içeriklere nasıl eriştikleri ve bu içerikleri nasıl deneyimledikleri de ele alınmıştır.

YÖNTEM

Metodoloji:

Bu araştırma, gençlerin medya eğlence deneyimlerini derinlemesine anlamak amacıyla nitel bir araştırma yaklaşımı benimsemiş ve Q metodolojisi kullanılmıştır. Nitel görüşmeler 70-90 dakika aralığında sürmüş, Zoom üzerinden gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin deşifre süreçleri gerçekleştirilmiş, NVivo kullanılarak kodlamalar yapılmıştır.

Veri Toplama:

Norveç'te gerçekleştirilen bu çalışmaya, 15-19 yaş aralığında olan 24 katılımcı dâhil edilmiş; katılımcılar Oslo ve Bergen'deki öğretmenler aracılığıyla belirlenmiştir. Veri toplama süreci, iki temel bölümden oluşan yarı yapılandırılmış görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. İlk bölümde, katılımcılardan medya, platform ve içeriklerden oluşan 30 kartı, eğlenceye verdikleri öneme göre -4 (en az önemli) ile +4 (en önemli) arasında derecelendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların yüksek puan verdiği kartlara ilişkin olarak, neden bu tercihlerde bulundukları, içerikleri neden önemli gördükleri, hangi tür içerikleri beğendikleri gibi konularda derinlemesine sorular yöneltilmiştir. Görüşmelerin ikinci bölümünde ise içerik üreticileri, algoritmik yönlendirmeler ve akran etkisi gibi faktörler hakkında ek sorular sorulmuştur. Kullanılan 30 kart, Norveçli gençler arasında yaygın olarak kullanılan sosyal medya platformları, içerik türleri, TV

hizmetleri ve diğer medya araçlarını temsil edecek şekilde önceden belirlenmiştir.

Veri Analizi:

Bu çalışmada, gençlerin medya eğlence tercihlerini incelemek amacıyla Q metodolojisi kullanılmış ve 24 katılımcının kart sıralamaları faktör analizine tabi tutularak üç temel eğlence repertuarı belirlenmiştir: geleneksel odaklı, oyun odaklı ve sosyal medya eğlencesi odaklı.

TEMEL BULGULAR

• 1. Repertuar: Geleneksel Odaklı

Bu repertuar grubundaki 12 katılımcının tamamı kızlardan oluşmakta ve çoğu üst-orta sınıf ailelerden gelmektedir. Katılımcıların, geleneksel medya biçimlerini sosyal medya eğlencesine göre daha değerli buldukları gözlemlenmiştir. Kitap okuma gibi kültürel tüketimler bu grup için "rahatlatıcı bir eğlence" olarak tanımlanmaktadır.

• 2. Repertuar: Oyun Odaklı

Bu repertuar grubundaki katılımcılar, çocukluk dönemlerinde video oyunlarının önemli bir yer tuttuğunu, ancak ergenlikte bu ilginin azaldığını belirtmiştir. Oyun oynama, daha küçük yaşlarda önemli görülen bir eğlence aracı olarak tanımlanmıştır. Artık oyunların daha az oynanması, büyüme ve sosyal çevredeki değişimlerle ilişkilendirilmektedir.

- **3. Repertuvar: Sosyal Medya Eğlence Odaklı**

Bu repertuvar, çoğu alt-orta sınıfa ait dört kız ve dört erkek katılımcıyı içermektedir. Katılımcıların sosyal medya eğlencesine eğilimleri geleneksel medyaya kıyasla daha düşük çıkmıştır. Sosyal medya, günlük rutinlere ve sosyal ilişkilere entegre olmuş; ilgi alanları, kimlik algıları, değerler ve kültürel yönelimlerle örtüşen içerikler sunduğu için önemli görülmüştür.

- **Repertuvarlar cinsiyete ve sosyal sınıfa göre farklılık göstermektedir.**

Makalenin bulguları, gençlerin medya repertuvarlarının hem geleneksel hem de sosyal medya eğlencesini içerdiğini, ancak bu tercihlerde cinsiyet ve sosyal sınıfa göre belirgin farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Geleneksel eğlence odaklı repertuvar daha çok üst-orta sınıftan kızlarla ilişkilendirilirken, oyun odaklı repertuvar erkeklerle örtüşmektedir.

Bununla birlikte sosyal medya eğlence odaklı repertuvar ise daha karma bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır.

Buradaki katılımcıların cinsiyet açısından dengeli ve alt-orta sınıfı oluşturan kişiler oldukları gözlemlenmiştir.

- **Medya tercihleri sosyal sınıfa göre farklılık göstermektedir.**

Çalışmanın bulgularına göre, geleneksel odaklı gruptaki katılımcılar, geleneksel medya biçimlerine daha yüksek kültürel değer atfederken, sosyal medya eğlencesine odaklanan ve genellikle alt-orta sınıftan gelen katılımcıların, eğlenceyi kültürel değer (yüksek/düşük) üzerinden değerlendirme eğilimlerinin daha düşük olduğu görülmüştür.

SONUÇ

Bu çalışma, Norveçli gençlerin geleneksel ve sosyal medya eğlencesine yönelik deneyimlerini karşılaştırmalı olarak ele alarak, bu medya türlerinin gençlerin günlük yaşamlarında nasıl tamamlayıcı işlevler üstlendiğini ortaya koymuştur. Üç farklı medya repertuarı aracılığıyla, gençlerin medya içeriklerine yönelik tercihleri; cinsiyet, sosyal sınıf ve kültürel değerlerle şekillenen çeşitlilikler göstermektedir. Repertuvar yaklaşımı sayesinde, medya biçimlerinin birbirini dışlamaktan ziyade bir arada var olabildiği ve gençlerin ihtiyaçlarına göre farklı işlevler üstlenebildiği anlaşılmıştır. Sonuç olarak, medya eğlencesi deneyimleri yalnızca bireysel tercihlerle değil, aynı zamanda sosyal bağlamlar, kültürel değerler ve gündelik yaşamla kurulan ilişkiler yoluyla anlam kazanmaktadır.

DÜNYADAN

Araştırma Gündemi

Enstitü Sosyal tarafından hazırlanmıştır.